

บทที่ 3

ระบบตุลาอำนาจใหญ่ยุโรปช่วง ค.ศ. 1850 – 1871

ความนำ

การพัฒนาการที่โดดเด่นของยุโรประหว่าง ค.ศ. 1850 – 1871 คือความเจริญสูงสุดด้านอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรมของอังกฤษทั่วโลก การเรืองอำนาจและอิทธิพลของฝรั่งเศสชั่วระยะเวลาหนึ่งภายใต้การปกครองของจักรวรรดิโปเลียนที่ 3 การรวมอิตาลีให้เป็นหนึ่งเดียวภายใต้การนำของรัฐปิคมอนด์ และการรวมเยอรมนีเข้าด้วยกันภายใต้การนำของรัฐปรัสเซีย รวมถึงการขยายอำนาจของยุโรปเข้าไปในทวีปอื่น ระยะเวลาระหว่าง ค.ศ. 1851 - 1871 อาจแบ่งได้เป็น 2 ช่วง ทั้งนี้เพราะเหตุการณ์ใน ค.ศ. 1861 - 1862 เป็นจุดหักเหของพัฒนาการภายในที่สำคัญของหลายประเทศ ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1861 การเคลื่อนไหวเพื่อการรวมอิตาลีบรรลุถึงจุดสูงสุดในการประกาศสถาปนาราชอาณาจักรอิตาลีในการประชุมรัฐสภาอิตาลีครั้งแรก แม้ว่ากรุงโรมจะยังไม่ถูกรวมเข้ากับอิตาลีในช่วงเวลานี้จนกว่าจะถึง ค.ศ. 1870 แต่อิตาลีก็นับว่าเป็นมหาอำนาจใหญ่ยุโรปหลังจาก ค.ศ. 1861 ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1860 นโปเลียนที่ 3 เริ่มผ่อนคลายนโยบายการของพระองค์ และเริ่มยุคจักรวรรดิเสรีนิยม (Liberal Empire) ซึ่งรื้อฟื้นระบบรัฐสภาและการเลือกตั้ง ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1861 ชาร์อเล็กซานเดอร์ที่ 2 เริ่มปลดปล่อยทาสติดที่ดิน (serfs) และเริ่มยุคใหม่ของพัฒนาการเศรษฐกิจของรัสเซีย และพระองค์ก็ทรงใช้มาตรการผ่อนผันในการปกครองโปแลนด์ ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1862 บิสมาร์กได้ตำแหน่งอัครมหาเสนาบดีแห่งปรัสเซียและเริ่มใช้นโยบายรวมเยอรมันเป็นหนึ่งเดียวภายใต้การนำของปรัสเซีย หลังจากทำสงครามใหญ่ 3 ครั้ง บิสมาร์กก็ประสบผลสำเร็จ ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1871 กษัตริย์แห่งปรัสเซียก็ทรงสวมมงกุฎของจักรพรรดิเยอรมัน ในช่วงที่ 2 ของเวลานี้ เหตุการณ์ในยุโรปถูกรอบงำด้วยปัญหาของเยอรมนีซึ่งจะดำเนินต่อไปจนถึง ค.ศ. 1945

มหาอำนาจและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

หลังจากช่วงของความวุ่นวายในปีแห่งการปฏิวัติ ความสงบก็คืนสู่ยุโรปและสัญลักษณ์ของช่วงสันติ คือ นิทรรศการอุตสาหกรรมครั้งใหญ่ของชาติต่างๆ ซึ่งจัดขึ้นที่คริสตัล พาเลซ (Crystal Palace) ในกรุงลอนดอน แต่นอกจากอาณาจักรอังกฤษความสงบเกิดขึ้นไม่ใช่เพราะความรุ่งเรืองของอุตสาหกรรม แต่เพราะความอ่อนล้าจากการปฏิวัติและการฟื้นคืนของระบบตุลอำนาจในยุโรป รวมทั้งระบบพันธมิตรอันศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมุ่งต่อต้านการปฏิวัติ มหาอำนาจที่ดวงตูลือทธิพลกันนี้ก็คือกลุ่มประเทศเดิมที่ทำข้อตกลงกันใน ค.ศ. 1815 อย่างไรก็ตามด้วยการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจตั้งแต่ ค.ศ. 1815 และเหตุการณ์ในช่วง ค.ศ. 1848 - 1850 ทำให้ความสำคัญของมหาอำนาจทั้ง 5 เกิดการเปลี่ยนแปลง

ในด้านประชากร ฝรั่งเศสมีพลเมืองมากเป็นอันดับสองรองจากรัสเซีย แต่การที่ฝรั่งเศสยังคงสถาบันด้านสาธารณรัฐและมีประเพณีปฏิวัตินิยม จึงถูกมองว่าเป็นอันตรายต่อระเบียบและสันติภาพของยุโรป ในขณะที่อังกฤษเป็นชาติเดียวที่มีพลังอำนาจด้านอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม อังกฤษผลิตด้านหินได้มากที่สุดและมีเรือเดินสมุทรมากกว่าครึ่งหนึ่งของเรือทั่วโลก แต่ในแง่ของกำลังพร้อมรบ อังกฤษล้ำหลังชาติอื่นๆ เพราะมีความสงบสุขยาวนานและมีนโยบายเศรษฐกิจแบบการเงินซึ่งทำให้ทั้งกองทัพบกและกองทัพเรือเสื่อมโทรมลง มหาอำนาจอื่นๆ ยังคำนึงว่ากำลังกองทัพบกสำคัญมากกว่ากำลังทางเรือ รัสเซียซึ่งมีทหารประจำการมากกว่าด้านคนถูกมองว่าเป็นต้นตอของนโยบายรุกราน

พื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างออสเตรียและรัสเซีย คือ ข้อตกลงมุนเชนกราทซ์ (Agreement of Munchengratz) ซึ่งเมทเทอร์นิชทำขึ้นใน ค.ศ. 1833 และมีความเกี่ยวข้องกับรัสเซียด้วย ข้อตกลงนี้ผูกมัดมหาอำนาจทั้ง 3 ให้ร่วมกันต่อต้านทฤษฎีของการไม่เข้าแทรกแซงในกรณีที่กษัตริย์ของประเทศเอกราชเรียกร้องความช่วยเหลือต่อต้านลัทธิเสรีนิยมและการปฏิวัติ โดยเฉพาะการผูกมัดออสเตรียและรัสเซียในปฏิบัติการร่วมกันในการรักษาสถานะเดิมในตุรกีและช่วยเหลือกันในกรณีที่เกิดการกบฏในโปแลนด์ ซึ่งเป็นจุดที่อ่อนไหวมากที่สุดจากการกบฏใน ค.ศ. 1830 ทำให้รัสเซียมีค่ายทหารที่กรุงวอร์ซอ ออสเตรียในคราคา (Cracow) และปรัสเซียที่โปเซน (Posen) จุดที่อ่อนไหวรองลงมาคือ อิตาลี ซึ่งออสเตรียมีกองทัพขนาดใหญ่อยู่ที่อิตาลีเหนือ ส่วนทางตะวันตก ปรัสเซียซึ่งหวาดเกรงฝรั่งเศสก็มีกองทัพประจำอยู่ตามป้อมค่ายแถบไรน์แลนด์ (Rhineland) ในขณะที่ฐานทัพเรือของอังกฤษส่วนใหญ่หันหน้าไปทางด้านฝรั่งเศส

ในบรรดา 5 ประเทศมหาอำนาจใน ค.ศ. 1851 รัสเซียเป็นประเทศที่มีพลเมืองน้อยที่สุด และนับตั้งแต่ความพ่ายแพ้ต่อออสเตรียใน ค.ศ. 1850 ที่เรียกว่าความอับยศแห่งโอลมูทซ์ (Humiliation of Olmütz) แล้ว เกียรติภูมิของรัสเซียก็ตกต่ำสุดขีด ทั้งถูกบังคับให้ยกเลิกสหภาพแอร์ฟูร์ท (Erfurt Union)* และยอมรับสมพันธรัฐเยอรมันที่อยู่ภายใต้การครอบงำของออสเตรีย¹ ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1850 ซึ่งทำให้อิทธิพลของพวกพระและพวกอนุรักษนิยมพื้นตัวขึ้นมาอีกในรัฐเยอรมันทั้งหลายรวมทั้งรัสเซีย ซึ่งแม้จะมีรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1850 แต่ก็ต้องอยู่ในสภาพเช่นเดียวกับรัฐอื่นๆ รัสเซียยอมรับความเหนือกว่าของออสเตรีย และยึดระบบตุลาอำนาจอยู่ข้างออสเตรีย ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1851 ทั้งสองประเทศลงนามในสนธิสัญญาพันธมิตรซึ่งมีอายุ 3 ปี โดยมีเป้าหมายเพื่อป้องกันกาปฏิวัติในยุโรปแต่ข้อแตกต่างระหว่างพันธมิตรครั้งนี้กับพันธมิตรอันศักดิ์สิทธิ์ (Holy Alliance) เดิมก็คือการที่รัสเซียไม่มีส่วนร่วม ชาร์นิโคลัสที่ 1 ปฏิเสธที่จะเข้ามามีส่วนและที่ทำให้พันธมิตรฉบับนี้เปราะบางคือ การให้ผลประโยชน์เฉพาะแก่ออสเตรีย ในขณะที่รัสเซียต้องค้าประกันอำนาจของออสเตรียในอิตาลี แต่รัสเซียไม่ได้รับการค้าประกันสำหรับดินแดนของตนในเขตไรน์แลนด์ การที่รัสเซียไม่ยอมผูกมัดตัวเองเพราะชาร์หวังว่าจะสามารถหาประโยชน์ได้จากระบบตุลาอำนาจ จะเห็นได้ว่าเมื่อถึง ค.ศ. 1851 นโยบายตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจระหว่างประเทศได้มีหลักฐานแล้ว การแบ่งแยกโปแลนด์ทำให้รัสเซียมีอำนาจมั่นคงในโปแลนด์ และในขณะที่ออสเตรียมีอำนาจสูงสุดในสมพันธรัฐเยอรมันสหภาพศุลกากร (Zollverein) ก็ทำให้รัสเซียสามารถป้องกันออสเตรียไม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมได้² และในอิตาลีออสเตรียซึ่งได้รับการหนุนหลังจากรัสเซียก็มีความเข้มแข็งพอที่จะยับยั้งทั้งการปฏิวัติและการรุกรานของฝรั่งเศส ส่วนในยุโรปตะวันตก อำนาจของรัสเซียในไรน์แลนด์รวมกับกำลังทางนาวิกของอังกฤษก็สามารถตรวจสอบอำนาจฝรั่งเศสได้ การถ่วงดุลที่ละเอียดอ่อนเช่นนี้ทำให้รัสเซียสามารถรอดพ้นจากการเข้ามามีส่วนพัวพันในขณะที่ยัง

*สหภาพแอร์ฟูร์ทหรือรัฐสภาแอร์ฟูร์ท คือ การประชุมกันเมื่อวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1850 ระหว่างรัสเซียและรัฐเยอรมันเล็กๆ เพื่อพิจารณาแผนการปรัสเซียที่จะรวมรัฐเยอรมันต่างๆ โดยมีปรัสเซียและออสเตรียเป็นผู้นำ ออสเตรียขัดขวางแผนการดังกล่าว และปรัสเซียถูกข่มขู่ด้วยกองทัพที่เหนือกว่าของออสเตรีย จนต้องถอนข้อเสนอดังกล่าว การถอนตัวของปรัสเซีย เรียกว่า "ความอับยศแห่งโอลมูทซ์" ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 1850 รัสเซียต้องยอมทำข้อตกลงอย่างเป็นทางการยอมรับสมพันธรัฐเยอรมันตามรูปแบบเดิมซึ่งมีออสเตรียเป็นผู้นำ

รักษาผลประโยชน์ของตนเองไว้ได้ อย่างไรก็ตามในที่สุดรัสเซียก็ต้องทำสงครามไครเมีย (Crimean War) โดยปราศจากพันธมิตร

สภาวะของความตึงเครียด

ความตึงเครียดทางการทูตครั้งใหม่ขึ้นที่ชายขอบทวีปยุโรป สัญญาณของปัญหาใหม่เกิดจากการขยายตัวของมหาอำนาจและความสำคัญที่เพิ่มขึ้นของกำลังทางนาวิก จิตของความตึงเครียดอยู่ที่แคว้นชเลสวิก (Schleswig) และโฮลชไตน์ (Holstein) ซึ่งอยู่ตรงชายฝั่งทะเลบอลติก (Baltic) ทั้งสองแคว้นอยู่ภายใต้การปกครองของเดนมาร์ก ส่วนอีกจุดหนึ่งของความตึงเครียดอยู่ที่ช่องแคบดาร์ดาเนลส์ (Dardanelles) และบอสฟอรัส (Bosporus) ซึ่งควบคุมการเข้าถึงทะเลดำ (Black Sea) ทั้งสองจุดยุทธศาสตร์นี้จะมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับสงครามในช่วงนี้

ข้อตกลงระหว่างประกาศเกี่ยวกับแคว้นชเลสวิกและโฮลชไตน์เริ่มต้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 อังกฤษต้องใช้เมืองท่านี้ในการนำเข้าไม้สักและผักเรือไว้ ณ แแถบบอลติก ในขณะที่การส่งไม้สักออกของรัสเซียก็ต้องผ่านแถบบอลติก จึงเป็นเรื่องทั้งสองฝ่ายต้องรักษาผลประโยชน์ของตนว่าทางเข้าสู่ทะเลจะต้องไม่ถูกควบคุมโดยประเทศคู่แข่ง ในการทำข้อตกลงกับฝรั่งเศสทั้งสองประเทศยืนยันว่าทั้งสองแคว้นควรจะรวมอยู่กับกษัตริย์เดนมาร์ก อย่างไรก็ตามสถานการณ์ในครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้เปลี่ยนแปลงไป อังกฤษซึ่งมีพัฒนาการของการใช้พลังไอน้ำและมีการติดต่อกับดินแดนภาคโพ้นทะเล และรัสเซียซึ่งการค้าส่งออกข้าวสาลีทางใต้เติบโตขึ้นทำให้ทั้งสองชาติลดความกังวลในเรื่องทะเลบอลติก ในขณะที่อังกฤษสนใจภาคโพ้นทะเล รัสเซียก็สนใจดินแดนทางใต้ของยูเครน (Ukraine) และเขตช่องแคบดาร์ดาเนลส์และบอสฟอรัส โอกาสจึงเปิดให้แก่ชาวเยอรมันที่ต้องการเรียกร้องสิทธิบนพื้นฐานว่าแคว้นชเลสวิกแม้จะมีชาวเดนมาร์กเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ แต่ก็มีชาวเยอรมันอาศัยอยู่ทางตอนใต้เป็นชนกลุ่มน้อย ในขณะที่แคว้นโฮลชไตน์มีพลเมืองเกือบทั้งหมดเป็นเยอรมัน และนับตั้งแต่ ค.ศ. 1815 ได้รวมเข้ากับสมาพันธรัฐเยอรมัน

ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1848 ทั้งสองแคว้นแยกตัวออกจากเดนมาร์กและขอความช่วยเหลือจากสมาพันธรัฐเยอรมัน เมื่อถึงเดือนพฤษภาคมกองทัพรัสเซีย ซึ่งปฏิบัติการที่ ได้รับมอบหมายจากสมาพันธรัฐได้ขับชาวเดนมาร์กออกจากทั้งสองแคว้น เมื่อกองทัพรัสเซียรุกเข้าจัดแลนด์ (Jutland) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรเดนมาร์ก ลอร์ด

เฮนรี จอห์น พาล์มเมอร์สตัน (Henry John Palmerston) จึงเข้าแทรกแซงและเรียกร้องให้ยุติการรบ ในเดือนสิงหาคมทั้งปรัสเซียและเดนมาร์กลงนามในสัญญาสงบศึกแห่งมาลโม (Armistice of Malmo)³ ซึ่งทำให้กองทัพเดนมาร์กและปรัสเซียถอนตัวออกจากแคว้นทั้งสอง ทั้งสองแคว้นจะมีการบริหารชั่วคราว โดยคณะกรรมการร่วมปรัสเซีย - เดนมาร์ก เป็นข้อตกลงซึ่งทำให้พวกเขาตีนิยามทั้ง 2 ประเทศโคธกัน มีการทำสัญญาสันติภาพใน ค.ศ. 1850 ต่อมาในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1852 มหาอำนาจทั้ง 5 พร้อมทั้งเดนมาร์ก สวีเดน และนอร์เวย์ ได้ลงนามกันในสนธิสัญญาแห่งกรุงลอนดอน (Treaty of London) ซึ่งตกลงว่ามอบการสืบสิทธิของกษัตริย์เดนมาร์กให้เจ้าชายคริสเตียนแห่งกลุคสบวร์ก (Christian, Prince of Glucksburg) ทั้งให้ครอบครองแคว้นชเลสวิกและโฮลชไตน์ด้วย แต่ก็ยังรับประกันว่าความสัมพันธ์ของโฮลชไตน์ต่อสหภาพเยอรมันจะยังคงไว้เช่นเดิม เป้าหมายเรื่องนี้คือ รักษาบูรณภาพของกษัตริย์เดนมาร์กเพื่อผลประโยชน์เรื่องตุลาอำนาจในยุโรป อย่างไรก็ตามสนธิสัญญานี้ไม่ได้รับการยอมรับจากสภาฯ แห่งแฟรงเฟิร์ต ทั้งยังทำให้ปรัสเซียขัดเคืองใจจากการที่ลัทธิชาตินิยมเยอรมันถูกขัดขวางจากความร่วมมือแห่งยุโรป ปัญหาเรื่องนี้จะไม่ยุติและกลายเป็นก้าวแรกที่จะนำไปสู่การรวมเยอรมนีในเวลาต่อมา

ปัญหาช่องแคบ

ปัญหาช่องแคบซึ่งเคยกำหนดระบบไว้จากข้อตกลงระหว่างประเทศก่อนหน้านี้ ตามสนธิสัญญาแห่งเอเดรียโนเปิลส์ (Adrianople) ค.ศ. 1829 ตุรกียอมรับการมีเสรีภาพทางการค้าและการเดินเรือในทะเลดำ ให้เปิดช่องแคบดาร์ดาเนลล์และบอสฟอรัสให้แก่เรือสินค้าของรัสเซีย และเรือสินค้าของชาติอื่นๆ ที่ตุรกีมีสันติภาพด้วย ใน ค.ศ. 1833 รัสเซียสถาปนาตนเองเป็นผู้คุ้มครองตุรกีและชักนำให้รัฐบาลตุรกีตกลงที่จะปิดช่องแคบดาร์ดาเนลล์กับเรือรบชาติที่ทำสงครามกับรัสเซีย สิ่งนี้ทำให้ช่องแคบกลายเป็นฐานที่มั่นของรัสเซีย เพราะทำให้กองทัพเรือรัสเซียเข้าสู่ทะเลเมดิเตอร์เรเนียนได้อย่างเสรี ในขณะที่ศัตรูของรัสเซียไม่สามารถเข้าสู่ทะเลดำ แต่ใน ค.ศ. 1840 ลอร์ดพาล์มเมอร์สตันยื่นกรานว่าเรื่องของตุรกีเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับยุโรป ดังนั้นจึงมีการประชุมเรื่องช่องแคบ (Straits Convention) ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1841 โดยมหาอำนาจทั้ง 5 ตกลงให้ตุรกีปิดช่องแคบทั้งสองไม่ให้เรือรบชาติใดผ่านเข้า - ออกในกรณีที่ตุรกีเองยังมีสันติภาพ

ถึงกระนั้นก็ตาม การวางกฎระเบียบเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับตุรกี มีผลน้อยมากในการยุติปัญหาในตะวันออกกลาง สิ่งนี้เกิดจากความอ่อนแอของการปกครองของตุรกีในคาบสมุทรบอลข่าน (Balkan Peninsular) และจากความกดดันของรัสเซียซึ่งพยายามแผ่อำนาจเป็นผู้คุ้มครองพวกชาตินิยมสลาฟในบอลข่านต่อต้านการปกครองของตุรกี การยึดครองแคว้นโมลดาเวีย (Moldavia) และวอลเลเคีย (Wallachia) ของรัสเซียสิ้นสุดลงใน ค.ศ. 1851 แต่ก็ยังทำให้มหาอำนาจอื่นไม่ไว้วางใจรัสเซีย ชาร์นิโคลัสที่ 1 พุดถึงตุรกีว่าเป็น 'คนป่วยหนัก (a very sick man)' ซึ่งอาจตายได้ทันทีภายใต้เงื้อมมือของยุโรป และเรียกร้องให้มีข้อตกลงเบื้องต้นในการแบ่งสรรดินแดนตุรกี แต่อังกฤษขัดขวางความคิดนี้และยึดมั่นในนโยบายให้ตุรกีดำรงอยู่เพื่อเป็นปราการต่อต้านการขยายอำนาจของรัสเซีย แต่ในดินแดนศักดิ์สิทธิ์ (Holy land) นั้นทั้งตุรกี รัสเซีย และฝรั่งเศสต่างอ้างสิทธิในการจัดการสถานที่สำหรับการจาริกแสวงบุญที่นครเยรูซาเล็ม (Jerusalem)⁶ และที่วิหารแห่งการรู้แจ้ง (Church of the Nativity) ที่เบธเลเฮม (Bethlehem) พวกเติร์กอ้างสิทธิว่าตนครอบครองดินแดนนี้อยู่ในขณะที่ฝรั่งเศสอ้างสิทธิจากประเพณีโดยนับตั้งแต่สงครามครูเสดและทางการทูตจากสนธิสัญญา ค.ศ. 1740 ซึ่งให้ฝรั่งเศสปกป้องพวกคริสเตียนจากพวกนอกรีตทางด้านตะวันออก ขณะที่รัสเซียอ้างสิทธิในการดูแลพวกคริสเตียนออร์ทอดอกซ์ (Orthodox) ในดินแดนศักดิ์สิทธิ์ แต่นับจาก ค.ศ. 1815 ทั้งฝรั่งเศสและอังกฤษมีผลประโยชน์ด้านการค้าอย่างมากในดินแดนแถบฝั่งตะวันออกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ทั้งสองประเทศไม่ต้องการให้รัสเซียขยายอิทธิพลมาสู่ตะวันออกใกล้และแถบเมดิเตอร์เรเนียนมากขึ้น ทุกอย่างชี้ชัดว่า 'ปัญหาตะวันออก (Eastern Question)' คือสาเหตุของความยุ่งยากในอนาคต.

เมื่อถึง ค.ศ. 1854 สันติภาพของยุโรปก็ขึ้นกับข้อกระทบกระทั่งในแถบบอลติกและทะเลดำจะถูกกลบฝังหรือยังคงอยู่ แม้วาระบบของเมทเทอร์นิชจะถูกทำลายใน ค.ศ. 1848 แต่มหาอำนาจยังมีความปรารถนาที่จะคงไว้ซึ่งระบบดุลอำนาจและความร่วมมือแห่งยุโรป การฟื้นคืนของพลังฝ่ายอนุรักษนิยมหลัง ค.ศ. 1850 ทำให้กลไกในยุคก่อนการปฏิวัติยังคงดำเนินต่อไปได้อย่างน้อยร่วมทศวรรษ ลัทธิชาตินิยมแบบแข็งข้อและสิทธิเสรีนิยมจะเป็นการทำลายต่อระบบการทูตแบบเดิม การยืนยันว่าเอกราชและความสามัคคีของชาติสำคัญมากกว่าความมีเสถียรภาพหรือความร่วมมือ การตกลงในเรื่องเขตแดนของรัฐบาลที่ถืออำนาจ เป็นการละเมิดหลักการชาตินิยมและเสรีนิยม รัฐบาลและประชาชนขาดความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด อย่างไรก็ตาม พลังชาตินิยมและเสรีนิยมก็ถูกยับยั้งเป็นเวลาอีกร่วมทศวรรษ

ระบบตุลาอำนาจ

ระบบตุลาอำนาจในช่วงทศวรรษที่ 1850 มีความหมายพิเศษที่ไม่เหมือนกับใน ค.ศ. 1914 ความหมายช่วงนี้ไม่ได้หมายถึงการถ่วงดุลระหว่างกลุ่มพันธมิตรของรัฐที่เป็นศัตรูกัน แต่หมายถึงการถ่วงดุลในแง่การครอบครองดินแดน มันหมายความว่าไม่มีรัฐใดที่จะมีดินแดนเพิ่มขึ้นยุโรปโดยปราศจากความยินยอมของรัฐอื่น ผลก็คือ 'ความร่วมมือแห่งยุโรป' หมายถึงกลไกในการบรรลุข้อตกลงและให้สัตยาบัน ความกังวลของกระทรวงการต่างประเทศของรัฐต่างๆ ในระหว่างความยุ่งยากของการปฏิวัติ ค.ศ. 1848 และ 1849 คือ อาจเปิดโอกาสให้มีการเปลี่ยนเจ้าของดินแดนที่ไม่เป็นที่ยอมรับ เช่น ใน ค.ศ. 1849 ลอร์ดพาร์ลัมเมอร์สตัน ซึ่งแม้จะเห็นใจต่อแรงบันดาลใจด้านชาตินิยมของฮังการีแต่ก็หัวเกรงการแทรกแซงของรัสเซีย เขาจึงอภิปรายในสภาสามัญ (House of Commons) ว่าการดำรงอยู่ของออสเตรียจำเป็นต่อตุลาอำนาจในยุโรป เพราะออสเตรียอยู่ใจกลางของยุโรป เป็นปราการขวางกั้นการรุกคืบด้านหนึ่ง และต่อต้านการรุกรานอีกด้านหนึ่ง เอกราชและเสรีภาพทางการเมืองของยุโรปจึงขึ้นอยู่กับ การคงอยู่และบูรณภาพของออสเตรียในฐานะมหาอำนาจแห่งยุโรป*

ช่วงเวลาจาก ค.ศ. 1815 ถึง ค.ศ. 1860 การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในข้อตกลงที่ทำกันที่กรุงเวียนนา ได้รับการรับรองจากความร่วมมือกันของมหาอำนาจสำคัญในยุโรป เช่น เอกราชของกรีซใน ค.ศ. 1832 และของเบลเยียม ใน ค.ศ. 1839 เรื่องของตุรกีและช่องแคบใน ค.ศ. 1840 - 1841 และการครอบครองชเลสวิกและโฮลชไตน์ใน ค.ศ. 1852 และข้อโต้แย้งในเรื่องสงครามไครเมียในสนธิสัญญาแห่งกรุงปารีสใน ค.ศ. 1856 แม้ว่าในกรณีแรกของเหตุการณ์เหล่านี้จะมีเฉพาะ อังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซีย เข้ามามีส่วนร่วม แต่อีก 4 กรณีที่เหลือ มหาอำนาจทั้ง 5 ล้วนมีส่วนร่วม หลังจากการประชุมใหญ่แห่งเวโรนาใน ค.ศ. 1822 แล้ว ความร่วมมือของยุโรปไม่ได้ปรากฏในรูปการประชุมใหญ่ตามวาระแต่ผ่านการประชุมระหว่างชาติในเรื่องเฉพาะกิจ แต่ก็ทำงานในหลักการเดียวกันคือ 'ไม่มีการผนวก (ดินแดน) โดยไม่ได้รับการอนุมัติ'

เรื่องสำคัญที่เกี่ยวข้องกับหลักการนี้ คือ การบรรลุข้อตกลงไม่ควรกระทำเฉพาะคู่กรณีสองฝ่ายที่เพิ่งยุติสงคราม แต่ควรรวมประเทศที่แม้ไม่ได้เข้าร่วมในการสงครามแต่มีความสนใจในการทำความตกลงให้เข้าร่วมด้วย ด้วยหลักการนี้ มหาอำนาจจึงฉีกกำลังรับรองเอกราชของเบลเยียมและเข้าร่วมในการประชุมเรื่องช่องแคบ ซึ่งรวมถึงการเชิญมหา-

อำนาจที่ไม่ต้องการสงคราม เช่นรัสเซียเข้าร่วมในการประชุมที่ปารีสใน ค.ศ. 1856 ข้อสรุปที่ยังคงไว้คือการคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติมหาอำนาจ การเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจ และทุกชาติมหาอำนาจมีสิทธิมีเสียงในการทำข้อตกลงในสนธิสัญญา

อย่างไรก็ตาม สงครามอีก 4 ครั้งที่กำลังจะเกิดขึ้นซึ่งจะต่อสู้กันระหว่าง ค.ศ. 1859 และ 1871 กลับยุติลงด้วยการที่ฝ่ายชนะเป็นผู้ออกคำสั่ง และความร่วมมือแห่งยุโรปก็ถูกละเลยอย่างสิ้นเชิง การละเลยในเรื่องนี้เพื่อเป้าหมายสำคัญ คือ การรวมอิตาลีและเยอรมนี ภายหลังจากพ่ายแพ้ของมหาอำนาจเช่น ออสเตรียและฝรั่งเศส เป็นผลให้ความร่วมมือแห่งยุโรปถูกทำลาย แนวคิดของ 'การถ่วงดุลอำนาจ' สูญเสียความหมายเดิมของการถ่วงดุลด้านดินแดน และเริ่มมีความหมายใหม่ของ 'การถ่วงดุลด้านการทูต' การผลัดกันแพ้ชนะระหว่างกลุ่มคู่แข่งซึ่งรวมกันโดยสนธิสัญญาพันธมิตร เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 ยุติลงใน ค.ศ. 1918 เมื่อมีปฏิริยาต่อต้านระบบใหม่นี้ทำให้เจตนารมณ์ของความร่วมมือถูกรื้อฟื้นขึ้นมาแบบขยายตัวในรูปของสันนิบาตชาติ (League of Nations) เหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า สงครามไครเมีย (Crimean War) เป็นเหตุการณ์สำคัญในพัฒนาการของยุโรปสมัยใหม่ สงครามซึ่งเกี่ยวพันมหาอำนาจสามประเทศที่เกิดขึ้นใน ค.ศ. 1854 เป็นความล้มเหลวครั้งแรกของระบบเก่าในการรักษาสันติภาพ และสงครามยุติลงด้วยสนธิสัญญาที่ตกลงโดยมหาอำนาจทั้งห้า เป็นชัยชนะที่หม่นมัวของแนวคิดเรื่องความร่วมมือของยุโรปที่กำลังจางหายไป

สงครามไครเมีย ค.ศ. 1854 – 1856

แม้ว่าข้อโต้แย้งระหว่างฝรั่งเศสกับรัสเซียซึ่งผลักดันให้เกิดสงครามไครเมีย คือ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์และการคุ้มครองชาวคริสเตียนทั้งนิกายโรมันคาทอลิกและนิกายออร์ทอดอกซ์ในตุรกี ในไม่ช้ามันก็เกี่ยวพันกับเรื่องยุ่งทั้งหมดของ 'ปัญหาตะวันออก' ซึ่งเป็นการทดสอบในเรื่องเกียรติภูมิระหว่างฝรั่งเศสและรัสเซีย¹ และยังเป็นการขัดแย้งกันระหว่างความพยายามของรัสเซียที่จะควบคุมรัฐบาลตุรกีและความหวาดระแวงของอังกฤษต่อการขยายอำนาจของรัสเซีย และกระตุ้นความกังวลของทั้งฝรั่งเศสและอังกฤษที่จะรักษาดุลอำนาจด้วยการยึดถือบูรณาภาพของตุรกี ข้อโต้แย้งเริ่มแรกดูประหนึ่งประเด็นย่อย และไม่มีเหตุผลพอที่จะยุติสันติภาพที่ดำเนินมาร่วม 40 ปี และทำลายความร่วมมือแห่งยุโรป เวลา 2 ปีของการดำเนินการก่อนเกิดการสงครามแสดงว่ามหาอำนาจไม่ได้เตรียมพร้อมที่จะเลือกทำสงครามใน ค.ศ. 1854

ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1852 สองปีหลังจากที่ฝรั่งเศสใช้การกดดันทางการทูต และการข่มขู่ว่าจะใช้กำลังทางนาวิ รัฐบาลตุรกีก็ยอมรับการอ้างสิทธิ์ของชาวคริสต์นิกาย โรมันคาทอลิกในดินแดนศักดิ์สิทธิ์ที่จะมีส่วนร่วมในการบริหารสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นข้อโต้แย้ง ในขณะที่ปฏิเสธข้อเรียกร้องในการเข้าครอบครองโดยเด็ดขาด เมื่อสิ้นสุด ค.ศ. 1852 พวก เดิร์กก็ยินยอมให้พวกคาทอลิกเข้าควบคุมวิหารแห่งการรู้แจ้งในเบซเลเซม ชาร์นิโคลัสที่ 1 จึงทรงข่มขู่ว่าจะใช้กำลังกับตุรกีเพื่อหวังผลอย่างเดียวกับที่ฝรั่งเศสได้รับ ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1852 กองทัพรัสเซียก็เข้าสู่มณฑลชายแดนของตุรกี คือ แคว้นโมลดาเวีย และวอลเลเคีย ซึ่งรัสเซียได้ถอนกำลังออกไปเมื่อ 2 ปีก่อน ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ พระองค์ก็ส่งคณะ ผู้แทนพิเศษที่มีเจ้าชายเมนชิคอฟ (Menshikov) เป็นหัวหน้าไปที่กรุงคอนสแตนติโนเปิล จุดมุ่งหมายคือให้รัสเซียได้รับสิทธิ์ที่จะคุ้มครองศาสนจักรออร์ทอดอกซ์ เช่นเดียวกับที่ฝรั่งเศส ได้รับในการคุ้มครองศาสนจักรโรมันคาทอลิกในดินแดนตุรกี ชาร์ทรงหวังว่าการทำเช่นนี้จะ รักษาทั้งดุลอำนาจและความร่วมมือของยุโรป และจะเป็นที่ยอมรับได้ โดยแท้จริงแล้วชาร์ ยังทรงยึดมั่นในหลักการเดิม คือ 'ไม่มีการผนวก (ดินแดน) โดยไม่ได้รับการอนุมัติ (no annexation without ratification)'^๑

แต่ความหวังของชาร์นิโคลัสที่ 1 ที่จะให้รัสเซียบรรลุเป้าหมายโดยปราศจาก สงครามก็ไม่เป็นผลด้วยสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มีการประท้วงของสาธารณชนอย่างรุนแรงทั้ง ในกรุงปารีสและกรุงลอนดอนต่อความปรารถนาของรัสเซีย เมื่อสุลต่านแห่งตุรกี ภายใต้คำแนะนำจากเอกอัครราชทูตอังกฤษยินยอมให้รัสเซียดูแลสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แต่ปฏิเสธที่จะยอมรับ การที่รัสเซียจะคุ้มครองชาวคริสเตียนในคาบสมุทรบอลข่าน เจ้าชายเมนชิคอฟออกจาก กรุงคอนสแตนติโนเปิลและกองทัพรัสเซียก็เข้ายึดครองแคว้นโมลดาเวียและวอลเลเคีย เมื่อ ถึงเวลานี้ มหาอำนาจซึ่งนำโดยออสเตรียก็พยายามป้องกันสงครามและเรียกร้องให้มีการ ประชุมที่กรุงเวียนนา แต่ความพยายามดังกล่าวก็ล้มเหลวในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1853 ตุรกี ก็ประกาศสงครามต่อรัสเซีย เมื่อถึงปลายเดือนกองทัพเรือของฝรั่งเศสและอังกฤษก็แล่น ผ่านช่องแคบดาร์ดาเนลส์เพื่อเป็นสัญญาณของการยับยั้งสงคราม แต่กองทัพเรือรัสเซีย กลับโจมตีและทำลายกองเรือของตุรกีที่ซินอพ (Sinope) ในอังกฤษ ทั้งลอร์ดพาส์มเมอร์สตัน และสาธารณชนที่ได้รับการกระตุ้นจากหนังสือพิมพ์ต่างเห็นว่าการกระทำของรัสเซียเป็น เรื่องที่รับไม่ได้ ส่วนในฝรั่งเศสเนโปเลียนที่ 3 (Napoleon III) ถูกเร่งเร้าให้ยอมตามข้อเรียกร้องของฝ่ายศาสนจักรให้ปฏิบัติการและเพื่อให้สมกับธรรมเนียมทางการทหารของตระกูล

โบนาปาร์ต ในเดือนมีนาคมทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสประกาศสงครามต่อรัสเซีย เมื่อต้องพบกับ
คำขู่ว่าออสเตรียจะเปิดฉากโจมตีรัสเซียยังคงมีกองทัพอยู่แถบแม่น้ำดานูบ (Danube)
ทำให้รัสเซียต้องถอนกองทัพออกจากแคว้นโมลดาเวียและวอลเลเดีย ออสเตรียจึงเข้ายึด
ครองทั้งสองแคว้นนี้ และคืนให้ตุรกีเมื่อสงครามยุติลง ในกองทัพฝรั่งเศสและอังกฤษที่ขาด
การเตรียมการที่ดีก็เกิดอหิวาตกโรคระบาด และเมื่อเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดสงครามยุติลง
สันติภาพน่าจะเกิดขึ้น แต่ทั้งสองฝ่ายรู้สึกว่ามีส่วนร่วมมากเกินไปที่จะถอนตัวทันที
เกียรติภูมิของชาติก็มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ในที่สุดกองกำลังของตุรกี ฝรั่งเศส และอังกฤษก็
ปฏิบัติการโจมตีร่วมกันต่อฐานทัพเรือของรัสเซียที่เมืองเซบาสโตปอล (Sebastopol)¹⁰ ทาง
ใต้สุดของคาบสมุทรไครเมีย

การปิดล้อมและโจมตีเซบาสโตปอลแสดงถึงความบกพร่องในการบัญชาการรบ
ของฝ่ายพันธมิตรซึ่งทำให้เกิดการสูญเสียมากมายทั้งจากการสู้รบกับกำลังทางบกของรัสเซีย¹¹
สภาพอากาศหนาวที่สุดโหด อหิวาตกโรค และโรคไข้เหลือง ความทุกข์ยากของทหารใน
แนวหน้าสร้างความตระหนักให้แก่ประชาชนที่รับทราบข่าวจากผู้สื่อข่าวสงคราม นับเป็น
สงครามในยุโรปครั้งแรกที่โทรเลขและหนังสือพิมพ์มีบทบาทสำคัญ

เมื่อการสู้รบยืดเยื้อออกไป สภาวะทางการทูตก็พลอยเปลี่ยนแปลงไปด้วย ในเดือน
ธันวาคม ค.ศ. 1854 ออสเตรียเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับมหาอำนาจตะวันตก แต่ไม่ได้ส่ง
ทหารเข้าสู้รบ ในเดือนต่อมารัฐปรัสเซีย ซึ่งอยู่ภายใต้การนำของเคานต์คามิลโล ดี คาวัร์
(Count Camillo di Cavour) ก็เข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับฝ่ายตะวันตก ในเดือนกุมภาพันธ์
ค.ศ. 1855 ลอร์ดพาล์มเมอร์สตันได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอังกฤษ ในเดือนมีนาคม
ซาร์นิโคลัสที่ 1 ทรงสิ้นพระชนม์และซาร์อเล็กซานเดอร์ที่ 2 (Alexander II) ทรงพร้อมที่จะ
ยุติสงคราม¹² เมื่อออสเตรียขู่ว่าจะเข้าร่วมในสงคราม พระองค์ก็ตัดสินใจระงับยอมแพ้ เพราะ
รัฐบาลรัสเซียกำลังได้รับผลกระทบจากสงคราม ซาร์ทรงลงพระนามในความตกลงสันติภาพ
เบื้องต้นในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1856 ส่วนเงื่อนไขของสันติภาพจะมีการเจรจาที่กรุงปารีส
ปรัสเซียซึ่งวางตัวเป็นกลางได้รับเชิญให้เข้าร่วมในการประชุมใหญ่ แม้ว่าจะเป็น
หลังจากที่มีการเจรจาเงื่อนไขสันติภาพแล้ว ทั้งนี้ปรัสเซียได้รับการสนับสนุนจากออสเตรีย
แม้ว่าอังกฤษจะขัดขวางก็ตาม

ข้อตกลงสันติภาพ ค.ศ. 1856

ข้อตกลงระบุถึงปัญหาที่นำไปสู่สงครามด้วยการกล่าวถึงกฎเกณฑ์ของความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจ เอกราชของตุรกีได้รับการรับรองและวางกฎว่าไม่มีมหาอำนาจใดที่จะมีสิทธิในการเข้าแทรกแซงระหว่างสุลต่านและประชากรชาวคริสเตียนที่อยู่ใต้การปกครองของพระองค์ ตุรกีได้รับการยอมรับสู่ 'กฎเกณฑ์และระบบของยุโรป' ซึ่งหมายความว่า เป็นครั้งแรกที่ตุรกีเข้ามาอยู่ในลำดับของมหาอำนาจและได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบดุลอำนาจ เพื่อเป็นการสนับสนุนรัฐบาลตุรกีในการที่สุลต่านได้ออกกฤษฎีกา ซึ่งระบุถึงความตั้งพระทัยด้วยความกรุณาต่อประชาชนชาวคริสเตียนในดินแดนของพระองค์ มีการแก้ไขอนุสัญญาช่องแคบ ค.ศ. 1841 (Straits Convention 1841) โดยฉันทานุมัติว่า ทะเลดำจะเป็นเขตเป็นกลาง ทั้งน่านน้ำและเมืองท่าจะเปิดให้แก่เรือสินค้านานาชาติ แต่ช่องแคบคาร์ดาเนลล์และบอสฟอรัสจะปิดไม่ให้เรือรบต่างชาติผ่านในยามสงบ ทั้งตุรกีและรัสเซียแยกทำสัญญาต่างหากซึ่งจะกำหนดจำนวนของเรือรบขนาดเบาซึ่งแต่ละชาติจะมีไว้เพื่อรักษาชายฝั่ง อนุสัญญานี้จะไม่มีกรยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงโดยปราศจากความยินยอมของมหาอำนาจทุกชาติ"

ข้อตกลงเรื่องดินแดนเกี่ยวข้องกับกรยอมรับข้อของทั้งตุรกีและรัสเซีย รัสเซียยอมยกดินแดนบางส่วนของมณฑลเบสซาเรเบีย (Bessarabia) ซึ่งถูกผนวกเข้ากับแคว้นโมลดาเวีย ทั้งโมลดาเวียและวอลเลเคียยังอยู่ใต้การปกครองของตุรกีภายใต้การรับประกันของมหาอำนาจที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และทั้งสองแคว้นได้รับอธิปไตย ซึ่งสุลต่านยินยอมให้มีความเป็นอิสระและการปกครองตนเองอย่างมาก โดยอยู่ภายใต้การดูแลของคณะกรรมการเฉพาะกิจจากประเทศมหาอำนาจ ในขณะที่เดียวกันราชรัฐเซอร์เบีย (Serbia) ก็จะได้รับสิทธิแบบเดียวกับภายใต้การรับประกันของมหาอำนาจ เซอร์เบียซึ่งได้รับอธิปไตยบางประการจากการกบฏในต้นศตวรรษ ได้รับกรรับรองสิทธิจากสนธิสัญญาอะเดรียโนเปิลส์ (Treaty of Adrianople ค.ศ. 1829) หลัง ค.ศ. 1856 เซอร์เบียได้รับสิทธิในการปกครองตนเองมากขึ้น แม้ว่าจะยังมีกองทหารของตุรกีประจำที่กรุงเบลเกรด (Belgrade) จนถึง ค.ศ. 1867 (เซอร์เบียจะได้รับเอกราชใน ค.ศ. 1878) ดังนั้นจะเห็นว่าข้อตกลงสันติภาพ ค.ศ. 1856 กลับเป็นการก้าวสู่การแตกสลายของจักรวรรดิออตโตมัน ซึ่งมหาอำนาจที่ชนะสงครามพยายามป้องกันไม่ให้เกิดขึ้น

นอกจากนี้ประเทศที่ลงนามในสนธิสัญญาฉบับนี้ยังลงนามใน 'ประกาศว่าด้วยกฎหมายทะเล (Declaration respecting Maritime Law)' ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญในวาระเบียบของการทำสงครามทางเรือ เรือเอกชนที่ได้รับอนุญาตให้จับกุมเรือข้าศึกถูกยกเลิก สินค้าของข้าศึกในเรือของชาติที่เป็นกลางหรือสินค้าของชาติที่เป็นกลางในเรือของข้าศึกจะไม่ถูกยึด เว้นเสียแต่ว่าสินค้านั้นจัดอยู่ในประเภทของต้องห้าม และการปิดล้อมจะต้องมีผลจริงๆ ไม่ใช่เป็นเพียงการประกาศในกระดาษเท่านั้น หลักการเหล่านี้แสดงถึงการยอมอ่อนข้อของอังกฤษซึ่งเคยขัดขวางมานาน เพราะอังกฤษเคยประกาศปิดล้อมนโปเลียนมาแล้ว ที่ประชุมใหญ่แห่งกรุงปารีสยังคงลงในเรื่องระหว่างประเทศอื่นๆ ความทุกข์ทรมานและการตายในสงครามไครเมียถึง 2 ใน 3 เกิดจากโรคปอดบวม ไข้เหลือง อหิวาตกโรค และโรคเนื้อตาย ซึ่งฟลอเรนซ์ นิตติ้งเกิล (Florence Nightingale) และผู้ร่วมงานได้พยาบาลผู้ป่วยและบาดเจ็บจากการสงคราม ความห่วงใยแบบเดียวกันนี้นำไปสู่การจัดตั้งกาชาดสากลซึ่งเริ่มขึ้นโดยอนุสัญญาแห่งเจนีวา ใน ค.ศ. 1864¹⁴

ความสำคัญของข้อตกลงนี้ คือความพยายามที่จะลบล้างสาเหตุของความตึงเครียดระหว่างประเทศซึ่งทำให้เกิดสงครามขึ้นเป็นครั้งแรกในช่วง 40 ปี อย่างไรก็ตามสาเหตุเหล่านี้ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลตุรกีกับประชากรของคนและระหว่างตุรกีกับรัสเซีย ปัญหาช่องแคบ และการพังทลายของความร่วมมือแห่งยุโรป ก็ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริง อำนาจของตุรกียังคงเสื่อมลงเรื่อยๆ ทั้งตุรกีเองก็ไม่ได้รักษาคำมั่นสัญญา ความทะเลาะเถียงกันของรัสเซียในคาบสมุทรบอลข่านและในทะเลดำก็ยังคงอยู่ ในขณะที่ความร่วมมือแห่งยุโรปได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงและเป็นสาเหตุของสงครามอื่นๆ ที่จะติดตามมา ผลของสงครามไครเมียเป็นเรื่องที่ไม่คาดคิดคล้ายคลึงกับจุดเริ่มต้นที่เหมือนไม่ตั้งใจให้เกิดขึ้น แต่ผลกระทบของมันต่อประเทศที่มีส่วนร่วมเป็นเรื่องใหญ่ ทุกประเทศไม่มีเหตุที่จะภาคภูมิใจในกองทัพและความเป็นผู้นำของตน และเป็นที่น่าอนงว่ากองทัพจะต้องได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัย ซึ่งทั้งอังกฤษและรัสเซียจะเริ่มดำเนินการในเรื่องนี้ รวมถึงการตระหนักในการเตรียมพร้อมที่มีประสิทธิภาพสำหรับสงคราม

อย่างไรก็ตาม จักรพรรดินโปเลียนที่ 3 ทรงได้ประโยชน์จากสงครามครั้งนี้ในด้านเกียรติภูมิของพระองค์ การที่มีการประชุมใหญ่ที่กรุงปารีสก็ทำให้ฐานะมหาอำนาจของฝรั่งเศสโดดเด่นในการเมืองระหว่างประเทศ¹⁵ ในขณะเดียวกันคาอัวร์ อัครมหาเสนาบดีของปีตมอนด์ก็ได้โอกาสในการยกฐานะของปีตมอนด์เทียบเท่ามหาอำนาจที่ประชุมกันที่กรุง

ปารีส เพื่อเป็นการแผ้วทางสู่การรวมอิตาลีต่อไป¹⁶ ส่วนออสเตรียและปรัสเซียแทบจะไม่ได้ผลประโยชน์ใดๆ เลย เพราะมีส่วนร่วมในการสงครามน้อยมาก เพียงแต่ว่าอิทธิพลของรัสเซียต่อเวียนนาและเบอร์ลินลดน้อยลงมาก รัสเซียภายใต้การปกครองของซาร์อเล็กซานเดอร์ที่ 2 ได้รับความอับยศจากการพ่ายแพ้สงครามและการสูญเสียดินแดน ทั้งการบริหารและเศรษฐกิจได้รับผลกระทบจากสงครามทั้งอำนาจของรัสเซียในยุโรปตะวันออกก็ถดถอยลงโดยรวมแล้วประเทศคู่สงครามสูญเสียทหารประมาณ 500,000 คน ซึ่งในจำนวนนี้เป็นทหารรัสเซียมากกว่า 300,000 คน ฝรั่งเศสประมาณ 100,000 คน และอังกฤษประมาณ 60,000 คน¹⁷ ซึ่งนับโดยมาตรฐานของศตวรรษที่ 19 ก็นับว่าเป็นการสูญเสียครั้งใหญ่และเป็นเครื่องหมายของการทำลายล้างของสงครามสมัยใหม่ สงครามไครเมียมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์การทูตมันไม่ได้เป็นการต่อสู้เพื่อตุรกีในการต่อต้านรัสเซีย ยุโรปในทศวรรษหลัง ค.ศ. 1848 กำลังออกไปจากเส้นทางเดิม ความร่วมมือแบบเดิมสูญสลาย ดุลอำนาจเริ่มแปรเปลี่ยน และยุคใหม่ของสภาพที่เป็นจริงกำลังเริ่มขึ้น เป็นยุโรปที่ขยายตัวทั้งด้านประชากรและอุตสาหกรรม มีพลังและการรุดหน้า และเป็นยุโรปซึ่งหวั่นเกรงสงครามและรู้สึกไม่ปลอดภัย โดยมีมหาอำนาจชายขอบเช่น อังกฤษ และรัสเซีย ซึ่งมีลักษณะกึ่งยุโรปทั้งในแง่ความสนใจและบุคลิกลักษณะ สงครามไครเมียเป็นการแสดงถึงการเปลี่ยนฐานะของยุโรปในโลกที่กว้างขึ้น มันเป็นสงครามที่อาจไม่จำเป็น ล้มเหลวเป็นส่วนใหญ่และเกินขอบเขต แต่ก็มีผลอย่างใหญ่หลวง สงครามทำลายสันติภาพและปลดปล่อยอำนาจแฝงของรัสเซียจากยุโรปกลาง¹⁸ ดังนั้นจึงเปิดหนทางให้กับการรวมเยอรมนีและอิตาลีโดยการใช้สงครามเป็นเครื่องมือ

เชิงอรรถบทที่ 3

- 1 Gordon A. Craig, *Europe Since 1815*, 2nd ed. (New York : Holt Rinehart and Winston, Inc., 1966), pp. 150 – 151
- 2 สมใจ ไพโรจน์ธีระวัชต์ "German Confederation (1815 – 1866) : สมาพันธรัฐเยอรมัน (พ.ศ. 2258 – 2309)" สารานุกรมประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่ : ยุโรป เล่ม 3 อักษร E-G, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2543), หน้า 329
- 3 David Thomson, *Europe Since Napoleon* (Middlesex : Penguin Books Ltd., 1976), p. 242
- 4 Ibid.
- 5 René Albrecht – Carrie, *A Diplomatic History of Europe Since the Congress of Vienna*. revised ed. (New York : Harper & Row, Publishers, 1973) pp. 85-86
- 6 David Thomson, *Europe Since Napoleon*, p. 244
- 7 Ibid.
- 8 Gordon A. Craig, *Europe Since 1815*, p. 167
- 9 David Thomson, *Europe Since Napoleon*, p. 246
- 10 Ibid., pp. 246 – 247
- 11 Paul A. Gagnon, *France Since 1789* (New York : Harper & Row Publishers, 1964), pp. 177 – 178
- 12 Ibid.
- 13 David Thomson, *Europe Since Napoleon*, pp. 247 – 248
- 14 Ibid., p. 248
- 15 Paul A. Gagnon, *France since 1789*, p. 178
- 16 Ibid.
- 17 David Thomson, *Europe Since Napoleon*, pp. 249 –50
- 18 Ibid., p. 250